

Анжеліка Цимбалару — доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, головний науковий співробітник відділу інновацій та стратегій розвитку освіти Інституту педагогіки НАПН України.

Коло наукових інтересів: дослідження проблеми проектування освітнього простору учнів початкової школи, формування цілісності знань учнів початкової школи.

e-mail: A.Tymbalaru@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5222-9219>

УДК 373.3/5.018.54

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-4-79-85>

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧНІВ З ОБ'ЄКТАМИ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: СТАН ШКІЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

У статті висвітлено результати аналізу стану шкільної практики щодо організації навчальної взаємодії здобувачів освіти з об'єктами шкільного освітнього середовища, зокрема таких його аспектів, як психологічна комфортність, здоров'язбережувальна спрямованість, урахування індивідуальних психологічних і фізіологічних особливостей учнів. За результатами проведеного аналізу визначено напрями модернізації освітнього середовища закладів загальної середньої освіти, що передбачає його гуманізацію, персоніфікацію та гармонізацію із зовнішнім освітнім середовищем. Автор окреслює також і перспективи подальших досліджень щодо ефективної організації навчальної взаємодії учнів з об'єктами шкільного освітнього середовища.

Ключові слова: навчальна взаємодія; освітнє середовище; шкільна практика

Актуальність дослідження особливостей організації навчальної взаємодії учнів з об'єктами шкільного освітнього середовища зумовлюється оновленням парадигми вітчизняної освіти — переходом на новий особистісно орієнтований тип. Як зазначено в Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2016), «...загальноцивілізаційні тенденції викликали появу нової парадигми освіти, її переорієнтацію з держави на людину, на фундаментальні людські цінності, на послідовну демократизацію освітнього процесу й освітньо-педагогічної ідеології загалом» [2, с.8]. За цих умов розвиток шкільного середовища має забезпечуватись не шляхом його насичення й урізноманітнення (глобуси, мікроскопи, копіювальна техніка, аудіовізуальні засоби навчання тощо), а оптимізацією з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів для організації ефективної навчальної взаємодії.

У педагогічній літературі знайшли відображення різні аспекти досліджень освітнього середовища: класифікація і моделювання різних типів освітніх середовищ (В. Панов, І. Улановська, В. Ясвін та ін.), структурування освітнього середовища школи: просторово-предметний, соціальний і діяльнісний — технологічний компоненти (В. Панов, В. Ясвін та ін.). Також зазначимо, що за останні роки функціонування у площині педагогічної науки почалась диверсифікація поняття «освітнє середовище». Так, виокремлено виховне (О. Савченко та ін.), інформаційне (В. Биков, Ю. Жук та ін.), телекомунікаційне (А. Хуторський та ін.), комп'ютерне (В. Буряк та ін.), соціокультурне (О. Верещак та ін.), розвивальне (В. Горяніна, В. Мухіна та ін.), творче освітньо-виховне (К. Приходченко та ін.), соціально-педагогічне (Н. Максимовська та ін.), високотехнологічне (Ю. Песоцький та ін.),

гуманістичне (О. Бабошина та ін.), а також універсальне (М. Дудіна та ін.) освітні середовища. Кожне з виокремлених дослідників середовищ може розглядатися як складник або окрема умова створення шкільного освітнього середовища. Водночас досліджень, які б системно розкривали не лише предметний контекст (наповнення) шкільного середовища, а й особливості взаємодії учнів з його об'єктами, зважаючи на особистісну її орієнтацію, нами виявлено не було.

Прикладні **цілі** створення центрованого на учневі освітнього середовища у закладах загальної середньої освіти передусім вимагають аналізу стану педагогічної практики щодо організації навчальної взаємодії здобувачів освіти з об'єктами шкільного освітнього середовища. З цією метою було застосовано обсерваційні **методи**, інтерв'ювання і опитування.

Аналіз педагогічного досвіду було зосереджено на організації навчальної взаємодії здобувачів освіти з об'єктами шкільного освітнього середовища, зокрема **психологічного комфорту, здоров'язбережувальної спрямованості, урахуванні індивідуальних психологічних і фізіологічних особливостей** учнів. З метою вивчення **психологічного комфорту** здобувачів освіти було проведено їх опитування. Результати анкетування учнів 3-4 класів показали, що зазвичай ідуть до школи з радістю 45% учнів, спокійно – 49%, із тривогою – 4%, зі страхом – 2%. Результати виявилися майже однаковими для всіх типів шкіл. Незначні відмінності (вищий відсоток тривожності) продемонстрували учні гімназій, спеціалізованих шкіл і ліцеїв. Результати опитування виявилися для вчителів та керівників шкіл неочікуваними. На їхнє переконання, більшість учнів ідуть до школи з радістю і цілком їм довіряють. Натомість результати відповіді на питання, з ким радитиметься дитина в складній ситуації, засвідчили довіру до вчителів лише 3% учнів. Результати анкетування показали, що зниження інтересу до навчання притаманне не тільки старшокласникам, а й учням початкової ланки школи. Так, на запитання «Чи цікаво тобі навчатись у школі?» 15% учнів 4 класів відповіли, що не дуже.

Причини такого стану криються, на нашу думку, у ступені відкритості освітнього середовища школи соціальному. Враховуючи, що жодну освітню систему не можна вважати замкнутою, під відкритістю розуміють здатність швидко і, головне, адекватно реагувати на зміни у зовнішньому соціальному середовищі. Натомість відкритими виявляються скоріше «негативні зони». Так, налагодженню сприятливого психологічного фону навчальної взаємодії у сучасних умовах перешкоджають процеси переходу суспільства на ринкові відносини. Зокрема, з поширенням практики надання платних освітніх послуг учителями, які є репетиторами власних учнів, постають питання етичного характеру: чому той самий учень у того ж самого вчителя не розуміє пояснення на уроці, але добре засвоює на додаткових платних заняттях? Це руйнує довіру у відносинах учителів з учнями та їхніми батьками. Так, розв'язання означених проблем батьки і представники громадськості, за результатами дослідження, убачають у таких радикальних заходах, як оснащення школи обладнанням для відеозапису всіх процесів її роботи (уроків, заходів, зібрань та ін.), що свідчить про зростання недовіри до педагогів. Водночас респонденти зазначили потребу у збереженні на електронних носіях програм, планів, методичних розроблень учителів та письмових робіт учнів, відображення навчальних успіхів здобувачів освіти у класному журналі у той самий день, коли учень отримав оцінку, а також забезпечення доступу до цієї інформації для учасників освітнього процесу, у тому числі у режимі онлайн через мережу Інтернет. Саме ці матеріали, на думку опитаних, мають бути головними під час атестації педагогів, замість «відкритих уроків» та «опису досвіду» на папері. Реалізація такого підходу забезпечить учням, які з якихось причин тимчасово не можуть відвідувати школу, можливість навчатися дистанційно «разом зі своїми однокласниками». Упровадження запропонованих батьками і представниками громади заходів потребують створення відповідних умов для ефективної та творчої роботи педагогів. Серед головних, за результатами анкетування вчителів, – створення шкільних служб або Центрів адвокації та медіації, які активно залучатимуть учнів у якості безпосередніх «працівників».

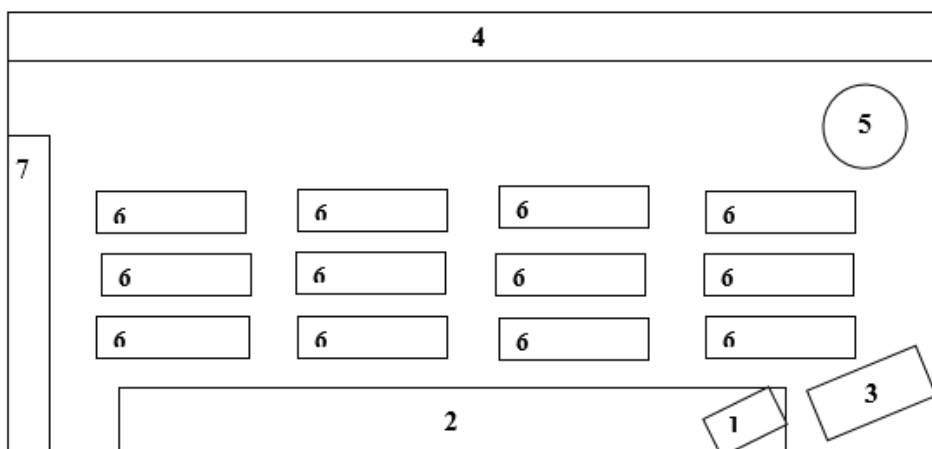
Як свідчать результати аналізу практики, у більшості шкіл «формують штучне уявлення про людський світ страждань і радощів, ідей, почуттів, мислі і знання» [1]. Передусім це простежується у невідповідності змістових компонентів освіти умовам, у яких дитина їх освоює. Зауважимо, що йдеться не про компенсаторну функцію шкільного середовища школи, яке має створювати

атмосферу, якої бракує навколишній дійсності – взаємоповаги, доброзичливості, ненасильства тощо, а про те, що освітнє середовище, яке має бути органічною частиною соціального, що формується у школі, навпаки, з ним не резонує. Наприклад, школа вводить варіативний курс – етику, що безперечно є на часі. На уроках за однією з тем цього предмета учні опановують культуру поведінки за столом – як користуватися ножем, виделкою та ін. Але в шкільній ідальні вони стикаються з дійсністю, яка не відповідає вивченому.

Невідповідність сучасній педагогічній парадигмі підходів і принципів оцінювання навчальних досягнень учнів є одним з основних факторів впливу на їхній психологічний комфорт. Так, у результаті спостереження за психологічним кліматом було встановлено, що вчителі не завжди об'єктивно оцінюють результати роботи учнів через лібералізм або надмірні вимоги. Вони формально підходять до з'ясування причин низьких рівнів навчальних досягнень учнів і обирають неефективні прийоми їх усунення (покарання додатковими завданнями, залякування низькими балами оцінки, скарги директору, батькам тощо). Педагоги виявляють імпульсивність і у вирішенні проблем (зокрема, при невиконанні дітьми домашнього завдання, порушенні дисципліни тощо). Випадки залучення учнів до само- і взаємооцінювання результатів навчальної діяльності не можна вважати системними і цілеспрямованими. Такі підходи унеможливають гуманізацію навчальної взаємодії учня й учителя, перешкоджають створенню емоційно-сприятливого освітнього середовища і виробленню гуманістичної стратегії організації навчальної діяльності здобувачів освіти. Про це свідчать висловлювання батьків і учнів на численних форумах у мережі Інтернет. Зазначимо, що вони не залежать від рівня престижу закладу загальної середньої освіти, типу і територіальної ознаки його розташування.

Організація навчальної взаємодії з об'єктами шкільного середовища аналізувалась на предмет *збереження здоров'я учнів*, що нині, в умовах багаторічної негативної динаміки його показників, постає одним з індикаторів ефективності сучасної шкільної освіти. Як показала практика, такі заходи, як перехід на п'ятиденний робочий тиждень, зменшення тривалості уроків у початковій школі, збільшення уроків фізичної культури тощо, цю проблему не вирішили. За даними опитування батьків, учителів і представників громадськості, важливим є створення у закладі загальної середньої освіти шкільного медичного центру, що здійснюватиме активний моніторинг здоров'я учасників освітнього процесу. Цей центр респонденти бачать з обладнанням для лікувальної фізкультури, фізіотерапії, інгаляторія, блоком для прийняття лікувальних ванн, масажу тощо. Водночас вони зазначають необхідність готувати їжу в шкільній ідальні відповідно до рекомендації дієтестри для кожного учня, залежно від стану його здоров'я. Проблемою на цьому шляху є недостатнє фінансування освітньої галузі. Натомість інші шляхи, а саме: створення сприятливого індивідуального режиму, гнучкого розкладу занять, вибору відповідних форм і методів організації діяльності й залучення до цього учнів (у тому числі до спостереження за динамікою стану власного здоров'я), використання доступного обладнання (килимки для масажу стоп, мішечки з піском для корекції постави тощо) респонденти не зазначили.

На пряму залежність навчальних досягнень учнів від того, чи безпечно вони себе почувають у шкільному середовищі та від атмосфери в школі, зазначено у висновках міжнародного дослідження TIMSS щодо якості природничо-математичної освіти учнів початкової школи в нашій країні [3, с. 123-128; 267-274]. Виявлено зв'язок і з відповідним облаштуванням кабінетів. Узагальнення результатів спостереження за предметним наповненням класної кімнати засвідчило наявність двох основних варіантів (рис. 1-2), які переважно різняться розташуванням парт. Зазначимо, що їх розміщення за схемою 1 тимчасове – для організації роботи учнів у групах на певних уроках. В окремих випадках замість парт таким чином розташовують конторки. Зважаючи на подані у схемах варіанти розміщення меблів, такий доступний у кожній школі ресурс збереження здоров'я дітей, як зміна пози і видів діяльності, використовується не повною мірою. Протягом уроку учні переважно працюють сидячи, за винятком проведення фізкультхвилинок і випадків виклику окремих дітей до роботи біля дошки. Зміні пози перешкоджає відсутність певного оснащення класної кімнати (конторка або стіл для роботи стоячи тощо) і площі для вільного пересування парт під час уроку.

1 – пристрої для аудіовізуальної презентації матеріалу; 2 – дошка, наочність, каси букв і цифр та ін.; 3 – стіл учителя; 4 – меблева стінка, де зберігаються зошити, навчальні посібники, макети, муляжі, роздатковий матеріал та інші засоби навчання; 5 – стіл для роботи учнів індивідуально або у групі; 6 – парти (одно- або двомісні); 7 – стени, плакати тощо.

Рис. 1. Зонування класної кімнати для організації навчальної взаємодії учнів з об'єктами освітнього середовища

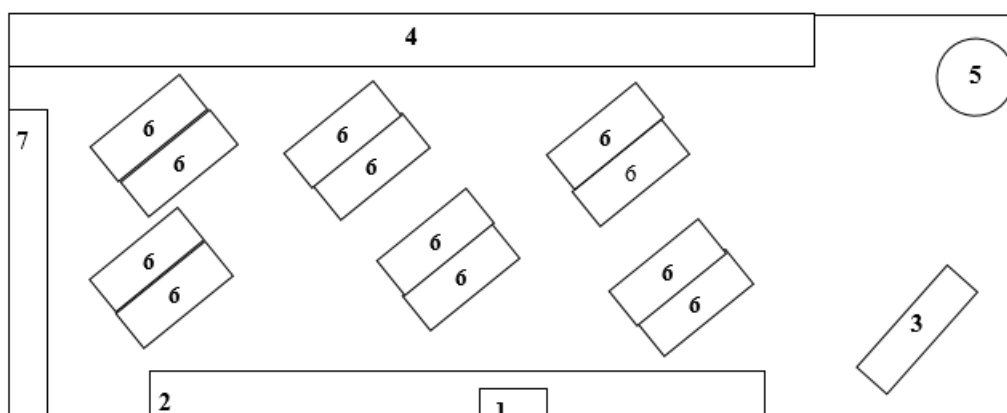

Рис. 2. Зонування класної кімнати для організації навчальної взаємодії учнів з об'єктами освітнього середовища

Зміну видів діяльності частіше координують певним розкладом, де уроки фізичної культури, мистецтва перемежають з уроками математики, мови. Але це не завжди відповідає параметрам розподілу активності людини у певний час доби. Так, пік розумової активності припадає на період з 10 до 12 години. Нерідко це саме той час, коли у розкладі уроки фізичної культури.

Пріоритетним напрямом оптимізації навчальної взаємодії учнів керівники шкіл убачають комп'ютеризацію освітнього процесу: забезпечення кожного учня персональним ноутбуком/планшетом, що має замінити зошити, підручники і щоденники, використання інтерактивної дошки тощо. Водночас із позитивними ефектами це може призвести до втрати навичок трансляції та сприймання усного мовлення. Тож особливого значення набуває урахування психофізичних і санітарно-гігієнічних умов упровадження ІКТ у закладах загальної середньої освіти.

Подальший аналіз організації навчальної взаємодії учнів з об'єктами освітнього середовища школи було зосереджено на встановленні того, наскільки враховані їхні індивідуальні психологічні та фізіологічні особливості. Передусім увагу було зосереджено на з'ясуванні того, чи виявляють у школі *індивідуальні психологічні, фізіологічні особливості учнів*, які саме і яким чином одержані результати впливають на організацію навчальної взаємодії здобувачів освіти з об'єктами шкільного середовища. Результати засвідчили, що в кожній школі психологи або класні керівники досліджують психологічні характеристики здобувачів освіти. Серед комплексних діагностик це, передусім, встановлення готовності до школи і виявлення станів затримки психічного розвитку (розлад навчованості). Також проводять діагностику таких окремих розумових здібностей, як увага (обсяг, концентрація, її розподіл та ін.), пам'ять (зорова, слухова, механічна, довільна, коротко- і довготривала тощо), мислення (аналітико-синтетична діяльність, логічність та ін.). Важливою вважається і діагностика мотиваційної спрямованості дітей на навчання. Але результати діагностик і досліджень не знаходять належного відображення в організації навчальної діяльності здобувачів освіти. Учителі використовують їх переважно для встановлення рівня навчального навантаження за обсягом і рівнем складності завдань.

Усі опитувані шкільні психологи зазначили, що їхні рекомендації адресовані класним керівникам для реалізації індивідуального підходу до дитини. Проте, наскільки його шляхи виявляються ефективними, жоден з них не має змоги перевірити і, відповідно, корегувати, оскільки кількість учнів, що припадає на одного фахівця, є досить великою, а в школах з малою чисельністю учнів ставка психолога взагалі не передбачена. Виняток складають приватні школи, де відповідно до результатів діагностування відбувається диференціація дітей за здібностями та нахилами, швидко і засвоєння навчального матеріалу тощо.

У школах санаторного типу вивчення стану здоров'я дітей спрямоване переважно на відповідний розподіл навантаження під час складання розкладу занять. Натомість у інших типах закладів загальної середньої освіти це має місце лише під час формування спецгруп для проведення уроків фізичної культури. Звертає на себе увагу той факт, що ніхто з респондентів не зазначив наявність таких важливих для реалізації особистісного підходу процедур, як встановлення індивідуального стилю навчання, провідного каналу сприйняття інформації й особливості її опрацювання, характеристики біологічного годинника тощо. Крім цього, не простежується відбір результативних для кожного здобувача освіти на певному етапі освітнього процесу видів навчальної взаємодії.

Об'єднання учнів для роботи в парах, групах частіше відбувається з урахуванням рівня навчальних досягнень. У такій навчальній взаємодії дитина позбавлена можливості змінювати позицію з того, кого навчають, на того, хто навчає. Це є свідченням того, що індивідуальні особливості дітей для ефективної організації навчальної діяльності враховані не повною мірою, що обмежує можливості особистісної орієнтації під час організації взаємодії. Так, результати спостереження засвідчили, що організація діяльності учнів частіше будується на одночасному задіянні кількох когнітивних стилів (типів мислення). З одного боку, це не сприяє ефективному засвоєнню учнями навчального матеріалу. З іншого, не дає можливості вчителю побачити реальні результати його засвоєння учнями. Наприклад, під час диктанту учень зосереджений на грамотності, а каліграфія випадає з його поля зору, і навпаки. Часто під час читання учень, зосереджений на виразності й правильності, не може сконцентруватись на змісті тексту.

Важливим і своєчасним виявляється оцінювання комплексу індивідуальних особливостей учнів з погляду попередження його дезадаптації в умовах виникнення навчальних труднощів (пов'язаних з різним ступенем навчальних можливостей учнів у класі) і психологічного дискомфорту (у зв'язку з початком навчання у школі – зміна оточення, режиму дня тощо). Вони також не знаходять належного відображення в організації навчальної взаємодії учнів, як і урахування темпераменту дитини. Темп роботи частіше регламентується додатковими вправами. Учень, якщо цього потребує, не завжди має змогу працювати, сидячи за партою окремо від інших або поряд з учителем (за столом учителя не передбачено місце для учня).

Ураховуючи, що освітнє середовище у школі є лише складником освітнього середовища учня (що вміщує освітнє середовище сімейного оточення, міста/села, мікрорайону тощо), ми звернулись до виявлення значущості для здобувачів освіти навчального матеріалу, який опановують у школі, а

також установа того, наскільки враховані їхні індивідуальні особливості на рівні структурування і трансляції змісту освіти. З цією метою було проведено анкетування учнів випускних класів (11-й, 9-й і 4-й) закладів загальної середньої освіти різних типів. Результати аналізу відповідей показали, що школу вважають провідним джерелом навчальної інформації 57% здобувачів освіти. Водночас 36% респондентів зазначили, що школа надає їм лише половину від усього навчального матеріалу, який вони одержують у своєму житті. З'ясування, наскільки затребуваним є навчальний матеріал, який здобувачі освіти опановують у школі, показало, що половина змістового наповнення навчальних предметів використовують 52% учнів і менше половини – 39%. При цьому зручним визнали для себе спосіб одержання знань у школі 55% опитаних. 44% учнів зазначили, що лише половину навчального матеріалу вони одержують завдяки тому, що їх навчили його здобувати. Тож освітнє середовище дитини у школі потребує цілеспрямованого створення шляхом відповідної організації навчальної взаємодії, оскільки воно починає втрачати конкурентні переваги перед іншими. Так, провідними джерелами навчальної інформації 69% учнів вважають родинне коло, 14% – коло друзів, а 17% здобувачів освіти основну інформацію одержують з книг, телебачення і мережі Інтернет. Однією із причин цього може бути недостатньо активне впровадження у навчальний процес діяльнісного підходу, що підтверджується і результатами аналізу програм розвитку закладів загальної середньої освіти. Така мета, як формування способу дій (діяльнісний підхід до навчання), не була зазначена у жодній із програм, які вивчалися у ході дослідження. Усе це перешкоджає усвідомленню учнями себе як суб'єктів навчання (на всіх етапах організації цього процесу – від цілепокладання до оцінювання і корекції).

Отже, презентовані результати аналізу стану освітньої практики щодо організації навчальної взаємодії учнів з об'єктами шкільного освітнього середовища не охоплюють усіх аспектів проблеми, але дозволяють зробити певні **висновки**. Зокрема, не повною мірою у закладах загальної середньої освіти забезпечений вільний вибір учнями різних напрямів навчання з усвідомленим вибором об'єктів, способів і видів навчальної взаємодії не лише відповідно до нахилів і здібностей, а й індивідуальних психологічних і фізіологічних особливостей. Особливої уваги проєктувальників освітнього середовища школи вимагає створення психологічного комфорту учнів, передусім через гуманізацію стосунків між учасниками освітнього процесу, зміцнення зв'язків сім'ї та школи, персоніфікацію шкільного середовища, створення сприятливого режиму навчання і структури навчального року з урахуванням обсягів і розподілу навантаження залежно від стану здоров'я, стартових рівнів готовності до школи (оскільки може бути або не бути дошкільної підготовки; підготовка може бути у садочку, у приватних закладах і центрах розвитку, на курсах у школі тощо), вікового діапазону залучення до навчання (6- і 7-річки) певного контингенту учнів, їхніх індивідуальних психологічних (провідний канал сприйняття інформації, індивідуальний стиль навчання, активність півкулі головного мозку, темперамент тощо), вікових (сензитивність) особливостей, періодів активності у певний час доби, тижня, місяця, року тощо, а також активне залучення учнів до цієї діяльності. Важливою виявляється гармонізація внутрішнього і зовнішнього освітнього середовища, а також соціального, що утворюється у школі. Про це свідчить і обсяг опанованого у школі навчального матеріалу, який залишається незатребуваним у житті здобувачів освіти.

Проаналізована в контексті сучасної практики організація навчальної взаємодії учнів з об'єктами освітнього середовища школи виявила наявність *об'єктивних* і *суб'єктивних детермінант ефективності*, які в процесі проєктування освітнього середовища у школі потребують *гармонізації*. Це сприятиме цілісності освітнього процесу, гнучкості та діагностичності результатів. У цьому бачаємо перспективи подальших досліджень.

Використані джерела

- [1] А. О. Карпов, «Научное образование в контексте новой педагогической парадигмы», Педагогика, № 2, с. 20-27, 2004.
- [2] Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ, Україна : Педагогічна думка, 2016.
- [3] TIMSS-2007 : у 2 ч. – Ч. 2. : Результати дослідження у порівнянні з іншими країнами / [пер. с англ.]. Київ, Україна : Видавнича група BHV, 2010.

References

- [1] A. O. Karpov, «Nauchnoe obrazovanie v kontekste novoj pedagogicheskoj paradigmy». Pedagogika. № 2, s. 20-27, 2004. (in Ukrainian)
- [2] Natsionalna dopovid pro stan i perspektivy rozvytku osvity v Ukraini / Nats. akad. ped. nauk Ukrainy; za zah. red. V. H. Kremenja. Kyiv, Ukraina: Pedahohichna dumka, 2016. (in Ukrainian)
- [3] TIMSS-2007 : u 2 ch. – Ch. 2. : Rezultaty doslidzhennia u porivnanni z inshymy krainamy / [per. s anh]. Kyiv, Ukraina: Vydavnycha hrupa VNV, 2010. (in Ukrainian)

Анжеліка Цымбалару, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, головний науковий співробітник відділу інновацій та стратегій розвитку освіти. Інститута педагогіки НАПН України.

ОРГАНИЗАЦИЯ УЧЕБНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ШКОЛЬНИКОВ С ОБЪЕКТАМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ: СОСТОЯНИЕ ШКОЛЬНОЙ ПРАКТИКИ

В статье отражены результаты анализа состояния школьной практики относительно организации учебного взаимодействия школьников с объектами школьной образовательной среды. В частности, таких его аспектов, как психологическая комфортность, направленность на сохранение здоровья, учет индивидуальных психологических и физиологических особенностей учащихся. По результатам проведенного анализа обозначены направления модернизации школьной образовательной среды, что предполагает ее гуманизацию, персонификацию и гармонизацию с внешней образовательной средой. Очерчены перспективы дальнейших исследований проблемы – объективные и субъективные детерминанты организации эффективного взаимодействия учащихся с объектами школьной образовательной среды, которые в процессе ее проектирования должны стать резонансными.

Ключевые слова: учебное взаимодействие, образовательная среда, школьная практика.

Anzhelika Tymbalaru, Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Chief Researcher of the Department of Innovations and Strategies for the Development of Education, Kyiv, Ukraine

ORGANIZATION OF EDUCATIONAL INTERACTION OF STUDENTS WITH THE OBJECTS OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT: THE STATE OF SCHOOL PRACTICE

The results of the analysis of recent studies on the creation of an educational environment in the institution of general secondary education (classification, typology, structural components) has shown the need for its detailed analysis regarding the consideration of personal orientation. To this end, the state of school practice was studied in terms of the organization of educational interaction of education applicants with the objects of the school educational environment. In particular, such aspects as psychological comfort, focus on maintaining health, taking into account the individual psychological and physiological characteristics of students. As demonstrated by the results of scientific research in institutions of general secondary education, the free choice of pupils from different fields of study, with a conscious choice of objects, methods and types of educational interaction not only in accordance with the inclinations and abilities, but also individual psychological and physiological features, is not fully ensured. Particular attention of the designers of the educational environment of the school requires the creation of psychological comfort of students, primarily due to humanization of relations between the participants in the educational process, the strengthening of the ties between school and family, personalization of the school environment, the creation of a favorable training regime and the structure of the school year, taking into account the volume and distribution of the amount of hours, according to the state of health, the initial levels of school readiness, the age range of engagement in the learning of a particular contingent of students, their individual psychological and age characteristics, activity periods at certain times of day, week, month, year, etc., as well as active involvement of students into this activity. It is also important to harmonize the internal and external educational environment, as well as the social, which is formed at school. This is evidenced by the volume of school-based learning material that remains unclaimed in the life of the education applicants.

Prospects for further research on effective organization of educational interaction of students with objects of the school educational environment are also outlined. In particular, the process of harmonization of objective and subjective determinants of its effectiveness.

Key words: educational interaction, educational environment, school practice.